บทความ: การตีความผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการประเมินวัฏจักรชีวิต: การเลือกใช้ถุงพลาสติกและถุงผ้า

ณัฐพงศ์ ตันติวิวัฒนพันธ์

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การอ้างอิง: ณัฐพงศ์ ตันติวิวัฒนพันธ์. (2562). การตีความผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการประเมินวัฏจักรชีวิต: การเลือกใช้ถุงพลาสติกและถุงผ้า. วารสารสิ่งแวดล้อม, ปีที่ 23 (ฉบับที่ 2).

ท่านผู้อ่านหลาย ๆ ท่านอาจจะได้ยินสำนวนที่ว่า “Every solutions create the other problems” หรือแปลเป็นไทยว่า “ทุกๆ การแก้ไข ก่อให้เกิดอีกหลายๆ ปัญหา” คำถามที่ตามมาก็คือ แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าการกระทำ หรือกิจกรรมที่เลือกใช้ในการแก้ไขปัญหา จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา คำตอบคือ มันไม่ทางที่การกระทำสิ่งหนึ่ง จะไม่ส่งผลกระทบต่ออีกสิ่งหนึ่ง และนิยามของคำว่า “ปัญหา” ของแต่ละคน มันไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่เราจะสามารถทำได้ คือการลดผลกระทบของปัญหาที่ตามมา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่ถูกละเลยมานาน คือ ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป็นเหตุให้ปัจจุบันผลกระทบเหล่านั้นย้อนกลับมายังมนุษย์เราเอง เช่น สภาวะโลกร้อน การลดลงของชั้นโอโซน เหตุการณ์น้ำท่วม และไฟป่า เป็นต้น ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นแรงขับดันให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม คือ หลักการการประเมินวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Assessment; LCA)

โดยหลักการแล้ว การทำ LCA ก็เหมือนกับการทำบัญชีทางการการเงิน แต่แทนที่จะเป็นจำนวนเงินรายได้ รายจ่าย ดอกเบี้ย และหนี้สิ้น จะเปลี่ยนเป็นวัตถุดิบ เข้า-ออก พลังงานที่ใช้-ได้ รวมถึงของเสียที่ปล่อยออกมาด้วย เราเรียกว่า การทำบัญชีทางสิ่งแวดล้อม จากนั้นจึงเอาข้อมูลที่ได้มาประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม นี่เป็นหลักการคร่าวๆ ของการทำ LCA ครับ

แต่เราจะรู้ได้อย่างไรว่าเราต้องทำละเอียดขนาดไหน? ยกตัวอย่างเช่น จะดูแค่เฉพาะผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมระหว่างกระบวนการผลิต หรือว่า จะดูไปถึงตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบ (การปลูกฝ้ายดิบ และการขุดเจาะน้ำมันดิบที่ใช้ผลิตพลาสติก) แล้วเราจะต้องคำนึกถึงเวลาที่ต้องขนส่งวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคด้วยหรือเปล่านั้น คำตอบนี้ “ไม่มีตายตัว” ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการประเมินวัฏจักรชีวิต เพื่อจะได้สามารถตีกรอบ

การเก็บข้อมูลทำบัญชีทางสิ่งแวดล้อม และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมยังสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายชนิด และแต่ละชนิดก็มีวิธีการคำนวณและการประเมินที่แตกต่างกัน (ขึ้นอยู่กับประเทศ และช่วงเวลาในการคำนวณ) ซึ่งด้วยขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันนี้เอง ทำให้ผลสรุปของการทำ LCA ได้ผลสรุปที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเนื้อในของการทำ LCA ของแต่ละโครงการครับ เพื่อการสื่อสารที่ถูกต้อง และไม่บิดเบือน

เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ และคิดตามได้ง่ายขึ้น ทางผู้เขียนจึงจะขออนุญาติใช้ข้อมูลจากรายงานโครงการสิ่งแวดล้อม (Environmental Project no. 1985; Feb 2018) ของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและอาหารประเทศเดนมาร์ก (Ministry of Environment and Food of Denmark) จัดทำโดยองค์กรป้องกันสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency) และเพื่อความสะดวกในการสื่อสาร ทางผู้เขียนขอใช้คำว่า *"รายงานประเทศเดนมาร์ก"* แทนชื่อเต็มของตัวรายงาน โดยสามารถดูรายงานฉบับเต็มตามลิงค์นี้ครับ https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf

รายงานประเทศเดนมาร์ก จัดทำขึ้นเพื่อที่จะเลือกวิธีการจัดการถุงหิ้วจ่ายตลาด (Grocery carrier bag) ที่ทำมาจากวัสดุหลากหลายชนิด (รูปที่ 1) รวมถึงผลกระทบของการใช้ถุงหิ้วเหล่านั้นต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในตัวรายงานได้สรุปว่า การใช้ถุงหิ้วจ่ายตลาดชนิดถุงผ้าฝ้าย มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้ถุงพลาสติกชนิดพอลิเอทิลีนความหนาแน่นต่ำ หรือถุงเย็น ที่เราเรียกกันในท้องตลาด (Low Density Polyethylene; LDPE) โดยในการประเมินระบุไว้ว่าจะต้องใช้ถุงผ้าฝ้าย มากกว่า 20,000 ครั้ง เพื่อที่จะลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมให้เท่ากับการใช้ถุงเย็น 1 ครั้ง โดยคิดจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ถุงผ้าฝ้ายส่งผลกระทบสูงสุด คือ การลดลงของชั้นโอโซนในบรรยากาศ (Ozone depletion) ดังที่แสดงใน ตารางที่ 1

จาก รายงาน Life Cycle Assessment of Grocery Carrier Bags (Environment Project no. 1985)
https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf

รูปที่ 1 ชนิดของถุงหิ้วที่ใช้ในการทำ LCA

ตารางที่ 1 จำนวนถุงที่ต้องใช้ซ้ำของถุงผิ้วแต่ละชนิด เพื่อให้ได้ค่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเทียบเท่ากับการใช้ถุง LDPE 1 ครั้ง

	LDPE average, reused as waste bin bag	
	Climate Change	All indicators
LDPE simple, reused as waste bag	0	1
LDPE rigid handle, reused as waste bag	0	0
Recycled LDPE, reused as waste bag	1	2
PP, non-woven, recycled	6	52
PP, woven, recycled	5	45
Recycled PET, recycled	8	84
Polyester PET, recycled	2	35
Biopolymer, reused as waste bag or incinerated	0	42
Unbleached paper, reused as waste bag or incinerated	0	43
Bleached paper, reused as waste bag or incinerated	1	43[4]
Organic cotton, reused as waste bag or incinerated	149	20000
Conventional cotton, reused as waste bag or incinerated	52	7100
Composite, reused as waste bag or incinerated	23	870

จาก รายงาน Life Cycle Assessment of Grocery Carrier Bags (Environment Project no. 1985)
https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf

ผู้อ่านหลาย ๆ ท่าน ก็คงจะประหลาดใจที่ผลการประเมินออกมาเป็นดังรายงาน ทั้ง ๆ ที่ตอนนี้ต่างก็มีการรณรงค์งดใช้ถุงพลาสติกและให้ใช้ถุงผ้าแทน แล้วทำไมการใช้ถุงผ้าจึงให้ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้ถุงพลาสติกล่ะ? เหตุการณ์เช่นนี้ก็เกิดขึ้นกับการใช้แก้วกระดาษกับแก้วพลาสติกสำหรับใส่เครื่องดื่มเช่นกัน ผลลัพธ์ทั้งสองเหตุการณ์นี้ ไม่ได้เกิดจากความผิดพลาดในการทำ LCA ของผลิตภัณฑ์ แต่แค่เป็นการมองกรอบที่ใช้ในการประเมินที่แตกต่างกันออกไป นี่คืออีกหนึ่งในเสน่ห์ของการประเมินวัฏจักรชีวิต ซึ่งในงานเขียนฉบับนี้ ผู้เขียนตั้งใจจะสอนให้ผู้อ่านได้รู้จักโลกของการประเมินวัฏจักรชีวิต

สำหรับขั้นตอนการทำ LCA สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1. การตั้งวัตถุประสงค์และขอบเขต (Goal and scope); 2. การทำบัญชีสิ่งแวดล้อม (Inventory analysis); 3. การประเมินผลกระทบ (Impact analysis) และ 4. การแปรผล (Interpretation)

1. การตั้งวัตถุประสงค์และขอบเขต

การตั้งวัตถุประสงค์ของการทำ LCA เป็นขั้นตอนที่จะเป็นตัวตัดสินใจในการเก็บข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมเพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น สำหรับการตั้งวัตถุประสงค์นั้นมีได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น เพื่อประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ กิจกรรม หรือบริการ (เช่น ปริมาณการปลดปล่อย CO_2 ต่อการผลิตน้ำ 1 ลิตร) เพื่อระบุกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (Hot spot) สำหรับพัฒนากิจกรรมให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และเพื่อเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ กิจกรรม หรือบริการ ของเรากับของคู่แข่ง เป็นต้น สำหรับในรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของประเทศเดนมาร์กนั้น วัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีด้วยกัน 3 วัตถุประสงค์

- ระบุวิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการถุงหิ้วจ่ายตลาดชนิดต่างๆ
- ระบุผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในการนำถุงหิ้วแต่ละชนิดวนกลับมาใช้ซ้ำ
- ระบุจำนวนการนำถุงหิ้วแต่ละชนิดกลับมาใช้ซ้ำ โดยเปรียบเทียบกับถุงหิ้วชนิดที่มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

จากวัตถุประสงค์นี้เองทำให้เราสามารถกำหนดขอบเขตของการประเมินได้ โดยขอบเขตของการประเมินมีได้หลายระดับ เช่น ตั้งแต่การได้มาของวัตถุดิบ การแปรรูปวัตถุดิบ การขนส่ง การผลิต การใช้งาน จนถึงจุดสิ้นสุดของผลิตภัณฑ์ ดังที่แสดงไว้ใน รูปที่ 2 โดยใน *รายงานประเทศเดนมาร์ก* ระบุว่าจะประเมินแบบเต็มรูปแบบ คือ ตั้งแต่การได้มาของวัตถุดิบ จนกระทั่งถึงจุดสิ้นสุดของผลิตภัณฑ์ (Cradle-to-Grave)

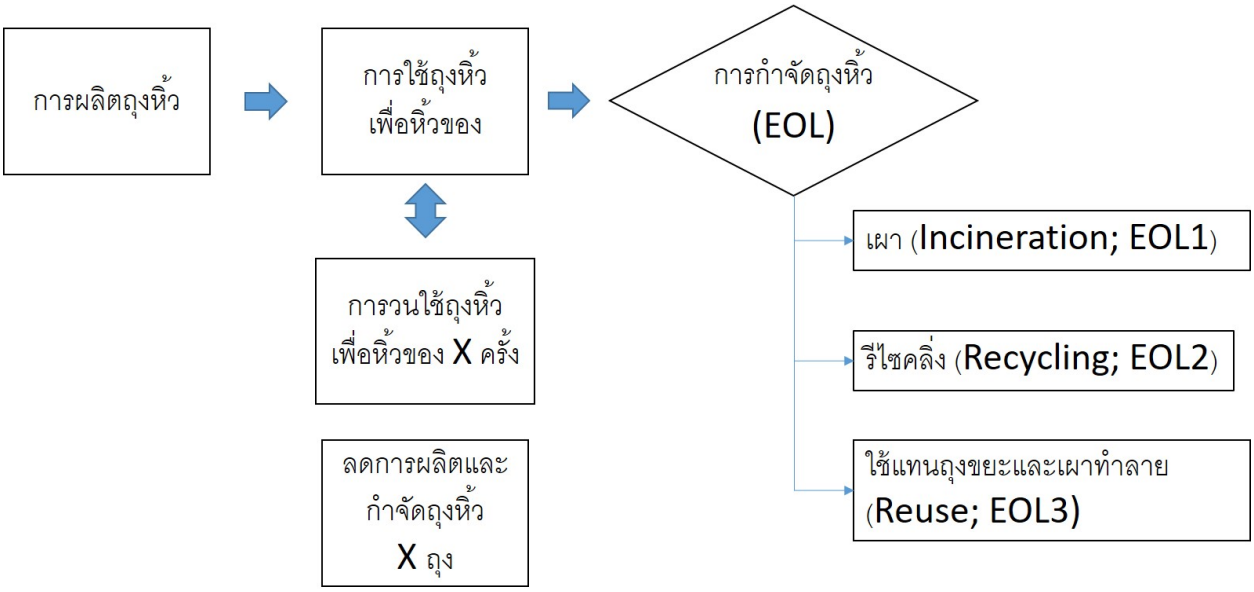

รูปที่ 2 กระบวนการผลิตถุงหิ้ว การวนใช้ และการกำจัดถุงหิ้วแบบต่างๆในตัวรายงาน

ในการนำถุงหิ้วกลับมาใช้ สามารถลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการผลิตและกำจัดถุงตามจำนวนครั้งที่วนใช้ถุงหิ้วซ้ำ เพื่อหิ้วของ และเมื่อสิ้นสุดการใช้งานจะถูกส่งไปกำจัด ซึ่งกระบวนการกำจัดมีด้วยกัน 3 วิธี คือ การเผา การรีไซคลิ่ง และการใช้แทนถุงขยะและเผาทำลาย ดังที่แสดงในรูปที่ 2 โดยพลังงานที่ได้จากการเผาถุงหิ้วจะนำไปหักลบกับเชื้อเพลิงที่ใช้ผลิตไฟฟ้า

นอกจากการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการประเมินแล้ว ในขั้นตอนนี้การระบุหน่วยการใช้งาน (Functional unit) ก็มีความสำคัญ เนื่องจากเราจะได้สามารถเปรียบเทียบถุงหิ้วจ่ายตลาดต่างชนิดกันได้ ใน *รายงานประเทศเดนมาร์ก* ได้เลือกใช้ “ความสามารถในการบรรจุสินค้า (คุณสมบัติในการใช้งานหลักของถุงหิ้ว) เป็นเกณฑ์กำหนดจำนวนถุงหิ้วที่จะต้องใช้ในการประเมิน โดยถุงหิ้ว 1 ถุง ต้องมีปริมาตรบรรจุอย่างน้อย 22 ลิตร และต้องรับน้ำหนักได้อย่างน้อย 12 กิโลกรัม (คุณสมบัติจำเพาะที่ทำให้สามารถเปรียบเทียบถุงพลาสติกต่างชนิดกันได้)” โดนข้อมูลความจุ และความสามารถในการรับน้ำหนักของถุงในรายงานฉบับนี้ ได้จากการสำรวจของกลุ่มประชาชนในประเทศเดนมาร์กตามร้านสะดวกซื้อต่างๆ ซึ่งถุงหิ้วเหล่านั้นจำเป็นที่จะต้องมีทั้งความจุและความสามารถในการรับน้ำหนักตามเกณฑ์นี้ ถ้าถุงหิ้วนั้นมีคุณสมบัติน้อยกว่าที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็นด้านความจุหรือความสามารถในการรับน้ำหนัก จะต้องเพิ่มจำนวนถุงหิ้วประเภทนั้นเป็นจำนวน 2 ถุงแทน เช่น ถุงผ้าฝ้ายอินทรีย์ มีความจุ 21 ลิตร (น้อยกว่า 22 ลิตร) และรับน้ำหนักได้ 50 กิโลกรัม ในการทำ LCA นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ถึงผ้าฝ้ายอินทรีย์จำนวน 2 ถุง ถึงแม้ถุงผ้าฝ้ายอินทรีย์จะรับน้ำหนักได้ถึง 50 กิโลกรัม ก็ตาม โดยคุณสมบัติ

จำเพาะและจำนวนถุงหิ้วแต่ละชนิดที่จะถูกประเมินผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมสามารถดูรายละเอียดได้ในตารางที่ 2 นี่เป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้การใช้ถุงผ้าฝ้ายมีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้ถุงพลาสติกในประเทศเดนมาร์ก

ตารางที่ 2 จำนวนถุงของถุงหิ้วแต่ละชนิดที่ใช้ในการทำ LCA โดยคิดจากความจุ (22 ลิตร) และความสามารถในการรับน้ำหนัก (12 กิโลกรัม)

Material	Type	Volume enough?	Weight holding capacity enough?	Reference flow (number of bags needed)
Plastic	LDPE	-	-	1 (reference bag)
Plastic	*LDPE simple*	*No*	*No*	*2*
Plastic	*LDPE rigid handle*	*Yes*	*Yes*	*1*
Plastic	LDPE recycled	No	No	2
Plastic	*LDPE recycled, simple*	*No*	*No*	*2*
Plastic	*LDPE recycled, rigid handle*	*Yes*	*Yes*	*1*
Plastic	PP non-woven	Yes	Yes	1
Plastic	PP woven	Yes	Yes	1
Plastic	PET recycled	Yes	Yes	1
Plastic	Polyester	Yes	Yes	1
Bio-plastic	Biopolymer	No	No	2
Paper	Paper	Yes	No	2
Textile	Cotton organic	No	Yes	2
Textile	Cotton conventional	Yes	Yes	1
Compo-site	Jute, PP, cotton	Yes	Yes	1

จาก รายงาน Life Cycle Assessment of Grocery Carrier Bags (Environment Project no. 1985)
https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf

2. การทำบัญชีสิ่งแวดล้อม

หลังจากการตั้งวัตถุประสงค์และกรอบในการทำ LCA เสร็จแล้ว เราจะทราบว่าเราควรจะเก็บข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมอะไรบ้าง ในการเก็บข้อมูลนั้น เพื่อความเป็นระบบนิยมแบ่งกระบวนการออกเป็นกระบวนการย่อยๆ หลาย ๆ กระบวนการ แล้วค่อยเอามาต่อกัน ดังรูปที่ 3 การได้มาของข้อมูลนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1.

แบบปฐมภูมิ (Primary data), 2. แบบทุติยภูมิ (Secondary data) และ 3. สมมุติฐานและข้อจำกัด (Assumption & Limitation)

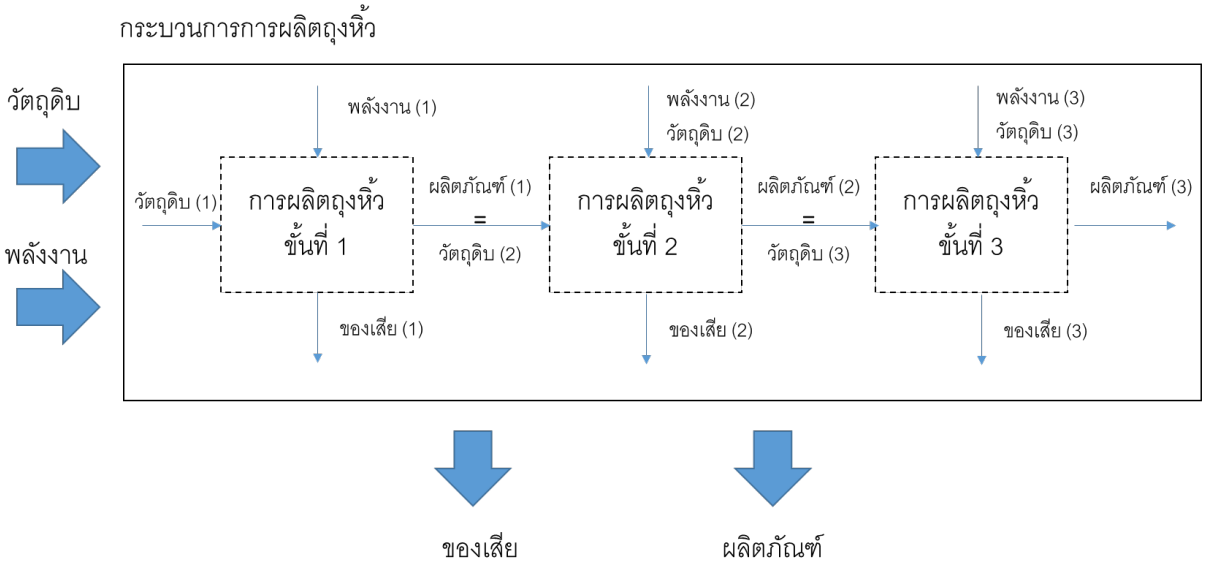

รูปที่ 3 การแบ่งขั้นตอนในส่วนของการผลิตถุงหิ้ว เป็นขั้นตอนย่อยเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลและประมวลผล

ข้อมูลปฐมภูมิเป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจริง ในพื้นที่และช่วงเวลาจริงที่จะใช้ทำ LCA เช่น ปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ผลิตถุงแต่ละชนิด ที่ได้จากการสัมภาษณ์โรงงานผลิตถุงแต่ละชนิด เป็นต้น ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่อาศัยข้อมูลจากแหล่งงานวิจัยอื่น ๆ ไม่ได้เก็บข้อมูลเอง ซึ่งในบางครั้งข้อมูลที่ได้มาจะไม่ตรงกับความต้องการในการทำ LCA เช่น ผลผลิตของฝ้ายต่อพื้นที่ เป็นต้น และสุดท้ายคือ สมมุติฐานและข้อจำกัด ข้อมูลชนิดสุดท้ายจะใช้ต่อเมื่อเราไม่สามารถหาข้อมูลนั้น ๆ ได้จากปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น การเก็บถุงหิ้ว สามารถเก็บได้ 100% ซึ่งในความเป็นจริงเป็นไปไม่ได้ สำหรับข้อจำกัดนั้น มีไว้เพื่อทำให้การทำ LCA สะดวกขึ้น เช่น จะไม่รวมผลกระทบของการผลิตเครื่องจักรเพื่อใช้ในการผลิตถุงพลาสติก รวมถึงการทำถนน เพื่อการขนส่ง เป็นต้น อันที่จริงข้อมูลที่เป็นข้อจำกัดนั้นสามารถหาได้ แต่ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ได้อาจจะมีน้อยมาก เช่น การผลิตเครื่องจักร เนื่องจากเราไม่ได้ผลิตถุงพลาสติกเพียงถุงเดียว เราผลิตเป็นล้านๆ ถุง เมื่อนำมาหารเฉลี่ยแล้ว ผลกระทบจากการผลิตเครื่องจักรอาจจะน้อยมาก และสามารถตัดทิ้งได้

ใน *รายงานประเทศเดนมาร์ก* ได้เลือกใช้ “ฐานข้อมูล” ชื่อว่า “Ecoinvent” เวอร์ชั่น 3.4 ในการหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของวัสดุและพลังงานที่นำมาใช้ในการผลิตถุงหิ้วแต่ละชนิด และใช้ฐานข้อมูล “EASETECH” สำหรับกระบวนการกำจัดถุงหิ้ว (การเผา และการรีไซคลิ่ง)

3. การประเมินผลกระทบ

เมื่อทำบัญชีสิ่งแวดล้อมเสร็จแล้ว เราจะมาดูกันว่าวัตถุดิบ พลังงาน และของเสีย ที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านใด และในปริมาณเท่าใด เราสามารถแบ่งผลกระทบออกเป็น 2 ระดับ คือ 1. ระดับกลาง (Midpoint) 2. ระดับปลาย (Endpoint) ดังที่แสดงในรูปที่ 4

วิธีการคำนวณก็มีด้วยกันหลายวิธี และแต่ละวิธีก็จะประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน เช่น ถ้าใช้วิธีการคำนวณของ IPCC จะเน้นผลกระทบเพียง 1 ชนิด คือ การเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ (Climate change) แต่ถ้าเป็นของ IMPACT 2002+ จะมีด้วยกันทั้งหมด 12 ชนิด เป็นต้น โดยหลักการในการเลือกการคำนวณผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมวิธีใดนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การคำนวณนั้นจะต้องมีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เราสนใจ และเป็นวิธีการคำนวณที่นักวิจัยส่วนใหญ่เลือกใช้ในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของเรา เพื่อที่จะได้สามารถเปรียบเทียบผลการประเมินได้ ซึ่งในรายงานของประเทศเดนมาร์กได้เลือก Midpoint ออกมาทั้งหมด 14 ชนิด ดังที่แสดงในรูปที่ 3 และใช้วิธีการคำนวณแบบ ILCD 2011 ที่นิยมใช้ในการทำ LCA ในประเทศโซนยุโรป แต่ในรายงานของประเทศเดนมาร์กจะไม่นำ Midpoint ดังกล่าวไปคำนวณ Endpoint

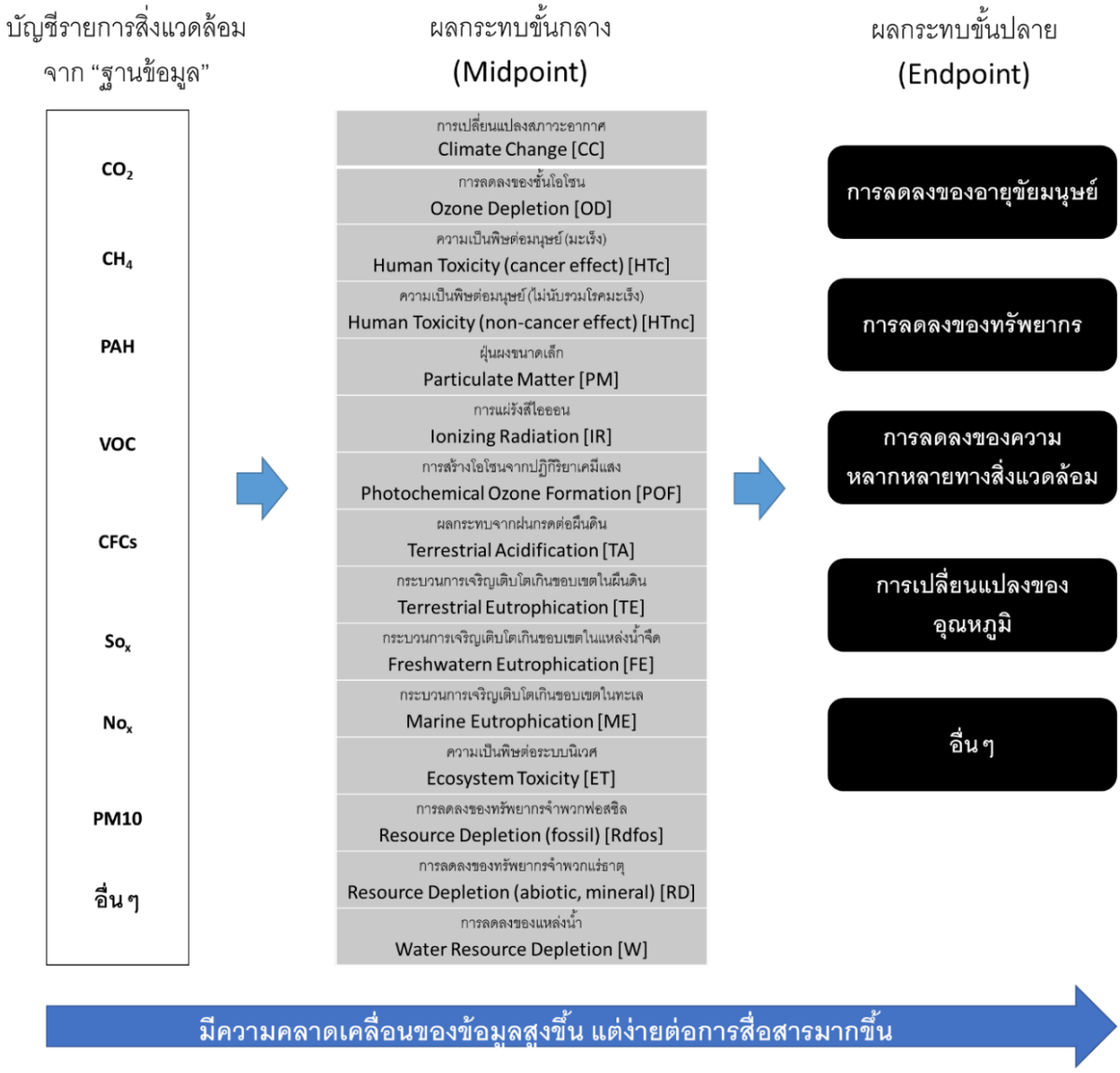

รูปที่ 4 โครงสร้างการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. การแปรผล

จากการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมทำให้เราทราบว่า การใช้ถุงผ้าฝ้ายส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้ถุงหิ้วที่ทำมาจากวัสดุอื่น ๆ โดยรวมแล้วการใช้ถุง LDPE เป็นถุงหิ้ว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด แต่ก็ไม่ใช่กับทุก Midpoint ดังที่แสดงไว้ใน ตารางที่ 3 และการเลือกใช้วิธีการกำจัดถุงหิ้วที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ก็ขึ้นอยู่กับชนิดของถุงหิ้ว โดยถุงหิ้วพลาสติกเนื้อหนา เช่น PP, PET และ polyester

สามารถนำไปรีไซคลิ่งได้ จะดีที่สุด ส่วนชนิดบาง เช่น LDPE กระดาษ และพลาสติกชีวภาพ ให้นำไปใช้แทนถุงขยะก่อนส่งเผา ผลิตเป็นพลังงาน โดยวิธีการกำจัดถุงหิ้วแต่ละชนิดสรุปอยู่ใน ตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ชนิดของถุงหิ้วที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมต่ำที่สุดในแต่ละ Midpoint

Environmental indicator	Carrier bags providing lowest impacts
Climate change	Paper unbleached, biopolymer, LDPE
Ozone depletion	LDPE
Human toxicity, cancer effects	Paper unbleached, LDPE
Human toxicity, non-cancer effects	Composite, PP, LDPE
Photochemical ozone formation	LDPE
Ionizing radiation	LDPE
Particulate matter	LDPE
Terrestrial acidification	LDPE
Terrestrial eutrophication	LDPE
Freshwater eutrophication	LDPE
Marine eutrophication	PP, LDPE
Ecosystem toxicity	LDPE
Resource depletion, fossil	Paper unbleached, LDPE
Resource depletion, abiotic	PP, LDPE
Water resource depletion	LDPE, biopolymer

จาก รายงาน Life Cycle Assessment of Grocery Carrier Bags (Environment Project no. 1985)
https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf

ตารางที่ 4 วิธีการกำจัดถุงหิ้วแต่ละชนิดหลังการใช้ซ้ำที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

Carrier bag material	Preferable end-of-life after normal reuse
Plastic, LDPE	Reuse as waste bin bag
Plastic, PP	Recycle, reuse as waste bin bag if possible, else incinerate
Plastic, recycled PET	Recycle, reuse as waste bin bag if possible, else incinerate
Plastic, polyester PET	Reuse as waste bin bag if possible, else incinerate
Biopolymer	Reuse as waste bin bag if possible, else incinerate
Paper	Reuse as waste bin bag if possible, else incinerate
Textile	Reuse as waste bin bag if possible, else incinerate
Composite	Reuse as waste bin bag if possible, else incinerate

จาก รายงาน Life Cycle Assessment of Grocery Carrier Bags (Environment Project no. 1985)
https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf

ในตัวรายงานไม่ได้ระบุชัดเจนว่าทำไมการใช้ถุงผ้าฝ้ายจึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อผู้เขียนเข้าไปดูในรายละเอียดแล้วพอจะสรุปประเด็นที่น่าสนใจได้ดังต่อไปนี้

- ช่วงของวัฏจักรชีวิตของถุงหิ้วที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูงสุด คือ ขั้นตอนการผลิต สำหรับถุงที่ผลิตจากพลาสติก และ ขั้นตอนการเพาะปลูก สำหรับถุงกระดาษและถุงผ้าฝ้าย ทั้งนี้เนื่องจากระยะเวลาในการเพาะปลูกที่ยาวนาน
- เมื่อเปรียบเทียบระหว่างถุงกระดาษและถุงผ้าฝ้ายแล้ว ถุงผ้าฝ้ายส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าถุงกระดาษมาก ทั้งนี้เนื่องจาก “น้ำหนัก” ของถุงผ้าฝ้ายหนักกว่าถุงกระดาษมาก นั่นหมายถึงต้องมีการใช้วัตถุดิบในการผลิตเป็นปริมาณที่มากกว่า ซึ่งเหตุผลนี้ทำให้ถุงผ้าฝ้ายส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าถุงพลาสติกด้วยเช่นกัน
- เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง Midpoint ของการใช้ถุงผ้าฝ้าย จะเห็นได้ว่า Midpoint ชนิด การลดลงของชั้นโอโซน ถูกกระทบมากที่สุด ทางผู้เขียนคาดว่าเนื่องมาจากการใช้ “ยาปราบศัตรูพืช” ในระหว่างการเพาะปลูก ซึ่งสารเคมีที่ใช้ส่งผลต่อการลดลงของโอโซนในชั้นบรรยากาศ และ Midpoint ที่กระทบมากถัดไปคือ กระบวนการเจริญเติบโตเกินขอบเขต และการใช้น้ำ “เนื่องจากการใช้ปุ๋ย และการลดน้ำ” ที่มากเกินไป และยิ่งเป็นถุงผ้าฝ้ายที่วัสดุได้มาจากการเพาะปลูกแบบอินทรีย์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากในตัวรายงานได้ระบุว่า ผลผลิตฝ้ายที่ได้จากการเพาะปลูกแบบอินทรีย์จะลดลง 30% เมื่อเปรียบเทียบการเพาะปลูกฝ้ายแบบทั่วไป

- จากผลกระทบของถุงผ้าฝ้ายที่ส่วนใหญ่เกิดในช่วงการผลิตฝ้าย (Hot spot) สามารถนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหาได้ดังต่อไปนี้
    - การทำเกษตรแบบแม่นยำ (Precision agriculture) ที่ใช้สารเคมีและน้ำอย่างเต็มประสิทธิภาพ
    - การนำเสื้อผ้าเก่ามาผลิตเป็นถุงผ้าแทน
    - การเลือกใช้เส้นใยชนิดอื่นแทนฝ้าย เช่น ป่าน และปอ เป็นต้น
    - การพัฒนากระบวนการผลิตถุงผ้าที่ใช้ปริมาณฝ้ายน้อยลง
- ผลกระทบ Midpoint ที่เลือกใช้ อาจจะไม่ได้ครอบคลุมถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับถุงหิ้วพลาสติก เช่น Macroplastic และ Microplastic ซึ่งทางรายงานไม่ได้ระบุลงไป เนื่องจากสมมุติฐานที่ว่าสามารถเก็บและกำจัดถุงหิ้วได้ 100%
    - Macroplastic เป็นขยะพลาสติกขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันสร้างผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตทางทะเลเป็นจำนวนมาก เช่น เต่า และวาฬ ที่เข้าใจผิดคิดว่าถุงพลาสติกเป็นอาหารของมัน
    - Microplastic เป็นขยะพลาสติกขนาดเล็ก ซึ่งสามารถหลุดรอดเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่อาหารได้ จากการที่มีการค้นพบ Microplastic ในกุ้ง หอย และปลาขนาดเล็ก ซึ่งสัตว์เหล่านี้อยู่ส่วนล่างสุดของห่วงโซ่อาหาร อันตรายจาก Microplastic นั้น คือ สารเคมีในตัวพลาสติกเอง และความสามารถในการดูดซับสารพิษในบริมาณที่สูง ซึ่งในขณะนี้ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันในวงการวิชาการถึงภัยอันตรายนี้
- ถึงแม้การใช้ถุงผ้าฝ้ายจะส่งผลกระทบต่อการลดลงของชั้นโอโซนสูงสุด แต่สถานการณ์ปัจจุบันชั้นโอโซนของโลกเริ่มฟื้นตัวไปในทางที่ดี ถ้าจะพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตัวที่ควรให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งจำนวนครั้งที่จะต้องใช้ถุงผ้าฝ้ายซ้ำจะเหลือเพียง 52 ครั้ง สำหรับผ้าฝ้ายธรรมดา และ 149 ครั้ง สำหรับผ้าฝ้ายอินทรีย์ เท่านั้น
- การใช้ถุงที่ทำจากวัสดุรีไซเคิ่ล เช่น LDPE, PP, PET มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมากกว่าถุงที่ผลิตจากเม็ดพลาสติก (ตารางที่ 1) เนื่องจากกระบวนการรีไซเคิ่ลพลาสติกใช้พลังงานมากกว่าการผลิตเม็ดพลาสติกบริสุทธิ์ รวมถึงคุณสมบัติของถุงพลาสติกที่แย่ลงรับน้ำหนักของได้น้อยลง (ตารางที่ 2)

สำหรับย่อหน้าส่งท้ายของบทความนี้ จากการวิเคราะห์การทำ LCA ของรายงานผลกระทบการใช้ถุงหิ้วชนิดต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการทำ LCA ไม่ใช้ศาสตร์ที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ กรอบการประเมิน สมมุติฐาน บริบทของข้อมูล และข้อมูลที่ใช้ในการประเมิน ดังนั้นอยากจะฝากไว้กับผู้อ่านอย่าเพิ่งตระหนกกับผลการ

ประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการทำ LCA ขอให้พิจารณาเนื้อในของตัวรายงาน ตั้งคำถามว่าทำไมผลถึงออกมาเป็นเช่นนั้น และถ้ามีข้อสงสัยก็สามารถสืบค้นได้ด้วยตนเองหรือซักถามผู้ที่มีความรู้ อย่าเพิ่งด่วนสรุปกับผลที่รายงานออกมา สุดท้ายอยากฝากเอาไว้ว่า LCA ไม่ใช่เครื่องมือที่ทรงพลังที่สามารถตอบได้ทุกคำถาม และคำตอบที่ได้ออกมาก็มีความคลาดเคลื่อนตามคุณภาพของข้อมูล หัวใจหลักของการทำ LCA คือ ผู้วิจัยที่จะต้องเป็นผู้แปรผล และหาทางแก้ปัญหาในสิ่งที่ค้นพบในการทำ LCA ต่างหากที่สำคัญ

บรรณานุกรม

Bisinella, V., Albizzati, P.F., Astrup, T.F., Damgaard, A., 2018. Life cycle assessment of grocery carrier bags. The Danish Environmental Protection Agency: Denmark, p. 143.